

Karine Huts
& Ivo Pauwels

***Wat mijn
moeder mij
vertelde***

Een waargebeurd verhaal
van liefde en verraad
in WOII

Lannoo

*Il était mince
Il était beau
Il sentait bon
le sable chaud
mon légionnaire*

SERGE GAINSBURG/EDITH PIAF

INHOUD

Sigaren en meisjeslectuur

Eind augustus 1939

7

Ninotchka

Najaar 1939

29

Een vunzige bijdrage

Winter 1940

39

Oorlogsdreiging en

kalverliefde

Vroege voorjaar 1940

47

Donderslag bij heldere hemel

5 mei 1940

71

Op de vlucht

10 mei–1 juni 1940

77

De terugweg

Begin juni 1940

127

Mechelen bezet

14 juni–december 1940

137

Duitsers te vriend en te vijand

1941

155

De kop in het zand

1942

175

Het verzet roert zich

1943

193

Onder hellevuur

1944

215

Bevrijding

3 september–3 november 1944

239

Bij verstek

November 1944–oktober 1945

265

Alexandre Veronique Kernes

Maart–april 1949

271

De brief

28 september 1950

301

Sigaren en meisjeslectuur

EIND AUGUSTUS 1939

Desirée Calluy krijgt van langsom meer een godsgruwelijke hekel aan de pronkerige eetkamer, vol foeilelijke overdadig gesculpteerde meubelen in klassiek Mechelse stijl. De stijlmeubelen zijn gelukkig vervaardigd van een soort lichtvoetige eik en daarom minder imposant en dreigend dan bij haar vriendin Lucette, waar het interieur log en zwaarmoedig is. Centraal in de kamer prijken drie gekunstelde portretten. Ze zitten in fijne, acajouhouten lijsten tegen een achtergrond van sober, beige behangpapier. De portretten hangen nog maar enkele weken aan de muur en ietwat te ver uit elkaar om een drieluik te vormen. Desirées portret hangt in het midden: links geflankeerd door haar jongste zus, een popmooi meisje van elf, en rechts door haar oudste zus, ronduit een beauté. En zij? Met haar donkere bos krullen valt haar portret niet helemaal uit de toon, maar die krullen van haar houden het gekamd en gefriseerd maar een uurtje uit. Dan vallen haar dunne lokken weer slap en futloos langs haar gezicht. Het portret is vleierend, toch weet ze zeker dat ze niet kan tippen aan de schoonheid van haar zussen. 'Dat stomme haar!' zucht ze. Maar ach, wat zou het. Er zijn lelijke eendjes die later mooi worden en assepoesters die een prins treffen. Vijftien is ze nu en ze is verstandig genoeg om te beseffen dat haar idyllische dagdromerij een vlucht is, een vlucht uit deze eetkamer, een vlucht uit haar monotone schoolmeisjesleven, een vlucht uit haar braafheid. Braaf zijn wordt door

haar moeder hoog geprezen en juist dat bezwaart haar nog meer. Vicky is vijf jaar ouder en vrijgevochten. Die doet wat ze wil. En Alice? Die is eenvoudigweg ongehoorzaam en trekt zich van kijden en straffen niets aan. En zichzelf? Zij slooft zich uit voor ma, die ze zopas nog naar bed heeft gebracht, want de trap is voor ma een haast onoverkomelijke hindernis geworden. Uit de radio klinkt belcanto, een aria uit *La Bohème* van Puccini. Ze herkent de stem van Benjamino Gigli uit vele andere. Maar in deze stemming dringt het unieke timbre van zijn beroemde tenorstem nauwelijks tot haar door. Pa pinkt meer dan eens een traantje weg als hij hem hoort zingen en naar het schijnt is hij de enige niet. Belcanto is echt niet aan haar meisjesoren besteed. Dan sluipt weer die vreemde weemoed in haar. Waarom stemt pa nooit af op Bing Crosby of Russ Colombo? Hoe vaak heeft ze zich niet, stiekem weliswaar, getroost gevoeld door 'Prisoner of Love'? Bing Crosby zingt 'I Found a Million Dollar Baby (in a Five and Ten Cent Store)' speciaal voor meisjes zoals zij! Ook ma heeft een afkeer van operamuziek. Als die nu in haar fauteuil zat, zou ze haar cito presto commanderen om van zender te veranderen en het belcanto het zwijgen op te leggen.

De lucht is grijs en af en toe miezert het. Waarom is het geen zonovergoten zomerdag, waarom blijft alles grauw? Aan het eind van de grote vakantie dan nog. Ze probeert verder te breien aan haar beige trui, maar laat steek na steek vallen. 'Brei maar een trui,' had ma haar aangeraden, 'een dikke wollen trui voor de winter.' Ze zitten er allesbehalve warmpjes bij en de kolen zijn nog nooit zo duur geweest. Maar in een huis waar ma en pa om de haverklap verkondigen dat 'een vrouwenhand en een paardentand nooit stilstaan', ga je op je vijftiende spreekwoorden en gezegden verafschuwen, hoe braaf en volgzaam je ook bent. Voor het nieuwe schooljaar is ze ingeschreven in de afdeling textielkunst in Brussel, in het Bisschoffsheim. Over een week is het zover. Ze kijkt ernaar uit. Het is de eerste keer dat ze zich zal kunnen losscheuren van thuis. Eindelijk!

Ma heeft last van broze heupen. Ze zal nu wel slapen. Desirée aarzelt. Misschien gaat ze deze middag haar oudere zus Vicky helpen in de tabakswinkel. Daar ontsnapt ze als altijd even aan de weemoed. Als ze mag van pa tenminste...

Geruisloos, bijna als een geestverschijning, komt pa de huiskamer binnen. Hij rakelt, een onwrikbaar huisritueel op kille dagen, de kolen in de Surdiac op en verdwijnt weer, zonder woorden, zonder een teken van herkenning of verstandhouding. Hij zit alweer verzonken in zijn postzegelverzameling. Gisteren zag ze in de voorste kamer grote vellen vloeipapier op tafel liggen, met honderden afgeweekte postzegels ertussen en erbovenop een aantal zware boeken van hun Larousse-encyclopedie om de drogende postzegels mooi plat te persen. Als ze ma er wat over zegt, schokschouderert die: 'Pa is boekhouder. Boekhouders zitten altijd met hun neus in de paperassen. Én verzekeringsagent. Verzekeringsagenten houden niet van risico's. Je zult het met hem en zijn postzegels moeten doen, schat.' En gisteren nog schudde ma het hoofd toen ze weer eens had laten verstaan dat ze niet bijster gelukkig was met dat portret van haar aan de muur. 'Wat heb je toch? Je bent minstens even mooi als je zussen. Die apenjaren van jou gaan maar niet voorbij.' Die laatste opmerking had haar gestriemd. Een evenwichtige jongedame was ze of toch zo goed als! En bovendien, voor haar zouden de studenten niet onder het raam komen zingen, zoals gisteravond voor Vicky: 'Lieveke, doet open, studentje is hier.' Pa was razend geworden en had geroepen: 'Victorine, zeg dat die bende onnozelaars moet oprassen.' Maar Vicky doet altijd alsof ze het niet hoort en als ze het al opvangt, dan laat het haar ogenschijnlijk koud.

Vandaag is Alice naar madame Veron gestuurd, de vrouw van bakker Veron. Ma doet er alles aan om het haar vriendinnen naar de zin te maken. En dat begrijpt Desirée maar al te goed. Als je aan je fauteuil gekluisterd bent, heb je nood aan bezoek. Alice moet op Pierreke passen, een oppastaak die ze verfoeit. Ook Desirée heeft nooit een vreselijker pestjong meegemaakt: zozeer bedorven en verwend, blèrend om het minste, dat het pijn aan de ogen en de oren doet. Arme Alice. Zij zou dat bij de geringste aanleiding stampvoetende Pierreke stante pede en met veel plezier tussen de dikste exemplaren van de Larousse-encyclopedie pletten. Ze vermaant zichzelf: foei, Desirée, zulke lelijke gedachten mag je niet hebben!

Desirée pakt haar mantel van de kapstok en gooit hem over haar arm. Ze opent de deur van de mooiste kamer: 'Pa, ik wil Vicky helpen in de winkel.

Alice is naar bakker Veron, op Pierreke gaan passen. Ik heb al een boterham gegeten. Op zaterdag is het altijd druk in de winkel en hier verveel ik me toch maar. Mag ik? Pa zit schrijlings op zijn stoel met één ellenboog op tafel. In zijn andere hand houdt hij met een pincet een postzegel vast. Traag keert hij de postzegel om en bekijkt hem, aandachtig en secuur, onder de koperkleurige bureaulamp. Afwezig mompelt hij iets wat ze als 'ja' interpreteert.

De eerste koelte glijdt langs haar wangen en bevrijdt haar uit de bedompte lucht van het donkere burgerhuis. Ze voelt zich verademen en haast zich van de Consciencestraat naar de Onze-Lieve-Vrouwestraat. Ze huppelt en wandelt en huppelt opnieuw, op een draffe. Nu en dan moet ze de slippers van haar lange, witte wollen sjaal weer vast om haar hals knopen. Een stijve, frisse bries speelt met het lover. De eerste koude van de nazomer is een scherpe, ondervindt ze. Was Vicky maar zonder het modieuze hoedje vertrokken, het enige dat het gezin Calluy bezit en dat de meisjes bijgevolg om de beurt opzetten. Ook op zondag, een reden waarom ze doorgaans niet naar dezelfde mis gaan. Desirée hoort het kleppen van de hoeven van het paard van de melkboer en het snijden van de ijzeren tramwielen, die de sporen doen glanzen. Er verschijnen meer en meer auto's en vrachtwagens in de straten de jongste tijd. Zelfs de brouwer heeft sinds kort een triporteur. Ze groet mevrouw Van Langendonck en krijgt een goedig glimlachje terug van de oude pianolerares, volgens pa een oude vrijster die naar mottenbollen stinkt. Wat verlangt ze naar het winkeltje van haar zus en naar de ongewone vrijheid die ze er ervaart. Het ruikt altijd heerlijk in de rookwarenwinkel. En het is er ook op deze kille dag net warm genoeg om gezellig te zijn. Chique heren halen er hun dure sigaren, maar meestal zijn het arbeiders van het nabijgelegen Arsenaal die een pakje geurige tabak komen kopen. Uitzonderlijk komen ook oudere, eerder sjofel geklede mannen de winkel binnen om er zich te bevoorraden met pruimtabak. De bel kondigt haar aanwezigheid aan en Desirée sluipt tussen de klanten door naar het achterkamertje. Ze hangt haar jas en sjaal weg en posteert zich vervolgens achter de toonbank: 'De volgende, als 't u blijft', praat ze haar zus na, zij het een tikkeltje verlegen. Vicky geeft haar een knipoogje: haar zus lijkt blij dat ze er is. Als het over een doordeweeks pakje tabak gaat

of een courant merk voorgerolde sigaretten als St. Michel of Amateur, en sigaren als Ritmeester en Willem II, kan ook zij de klanten vlot bedienen. Maar ze voelt zich lang niet zo bijdehand als haar zus, die tal van klanten bij naam kent en voortdurend vriendelijk en voorkomend is, maar met net dat vleugje koele afstandelijkheid dat haar zo onbereikbaar aantrekkelijk maakt.

‘Een pakje tabak van Semois, de *corsé*, juffrouw Calluy’, hoort ze een man met een baard zeggen. Het is hun huisarts. En even hartelijk als haar zus klatert ze: ‘Komt eraan, dokter Simons. Prettige avond nog.’ Zodra ze zich op haar gemak voelt, is ook Desirée een vlotte winkeljuffrouw. Het valt haar weer op hoeveel jonge twintigers de klandizie van haar zus telt, vaak ernstige jongemannen aan hun pet van de studentenclub Mechlinia te zien. Zelfs in de vakantiemaanden zijn die trots op hun pet. ‘Heeft u nog andere meerschuijmen pijpen dan die ene in de vitrine?’ vraagt een student. Vicky schuift een lade achter de toonbank open. Een tiental pijpen met hoornen stelen en witte tot lichtgele, fraai bewerkte pijpenkoppen liggen op een breed plateau in een groen, vilten bed. ‘U kiest maar, mijnheer Echelpoel. Neem uw tijd. De prijskaartjes hangen eraan. Het zijn eerste klas pijpen. Ze zullen u niet teleurstellen.’

‘Het is een cadeau voor mijn nonkel, juffrouw. Zelf rook ik niet.’

‘Zal ik u dan even begeleiden bij uw keuze? Misschien kunt u ook pijpen overwegen waarvan de pijpenkop uit het wortelhout van boomheide gesneden is. Die zijn zeer gezocht, maar beduidend beterkoop.’

Om acht uur sluit Vicky haar tabakswinkel. Arm in arm wandelen Vicky en Desirée naar huis. ‘Heb jij ook zo’n honger, Des? Ik ben blij dat je me kwam helpen. Echt razend druk was het vandaag.’

‘Ook dokter Simons kwam sigaren kopen.’

‘Wist je dat hij een Jood is?’

‘Is dat zo? Hij ziet er helemaal niet uit als een Jood. Toch geen Jood zoals op die spotprenten. Ik vind hem een warme, aangename man.’

‘Dat is hij ook, Des. Wat ze vertellen over de Joden en hoe ze hen in spotprenten en in de gazetten voorstellen, zijn grove leugens. Ze zijn eropuit om de Joden in een slecht daglicht te stellen. Ik hoop dat je dat doorziet. Als het slecht gaat, zoeken de mensen naar zondebokken.’

Thuis vergeet Desirée de portretten aan de muur van de eetkamer. De witte beuling met appelmoes en gebloemde aardappelen met jus smaakt haar. Bovendien lijkt haar grote zus zoals zo vaak de hele kamer op te vrolijken, al is Vicky altijd een beetje onderkoeld. Maar bij haar heeft ze tenminste het gevoel dat ze mag zijn wie ze is.

* * *

Desirée slaapt al vanaf haar oudste herinneringen op de kamer met Vicky. Elk in een twijfelaar. De bedden staan op hoge poten en de dikke matrassen gevuld met kapok rusten op bolle verenbodems. Ze laat zich op haar bed neervallen en het verwelkomt haar met een goedmoedig gekreun alsof het content is haar tengere lijf weer te mogen opvangen. Desirée voelt een innige band met deze kamer, vooral met het bed en de menshoge spiegel van de kleerkast. Niet uit ijdelheid, wel omdat de spiegel haar meest intieme getuige is, een soort weerspiegeling van haar innerlijke tabernakel. Als de spiegel een deurtje had, zou ze het vaak willen openen om op zoek te gaan naar de oude beelden die hij stil in zich heeft opgenomen. Vanzelfsprekend weet ze dat het licht van weleer de spiegelbeelden heeft opgeslorpt en verstrooid in de tijd, maar toch heeft ze het gevoel dat er een stilzwijgend verbond bestaat tussen haar en die spiegel. Ook haar grote zus is voor haar een spiegel. Vicky zit beneden nog wat te lezen. In het kleinste kamertje wel, want al leest ma elke dag, haar drie dochters wordt het zelden of nooit toegestaan. Die vrouwenhand en die paardentand staan lezen en wegdromen in de weg. Het mangelt Desirée nochtans niet aan fantasie. De boeken die ze net als haar oudere zus in het geniep leest, brengen haar compleet in vervoering. Wat zou ze zich heerlijk voelen in de armen van een piratenheld uit de Caraïben! Getaand, lenig en berensterk met weelderig blond krulhaar. Moedig in de strijd, uitstijgend boven zijn kompanen, maar oneindig zacht, spitsvondig en charmant voor zijn geliefde, die hij tegen alles en iedereen beschermt. Een avonturenboek of een liefdesromannetje neemt haar helemaal mee in het verhaal met zijn landschappen, personages, intriges en romantiek. Wat kan die Courths-Mahler geweldig schrijven! In de Caraïben

schijnt de zon altijd. Wat een weelde! Ze glimlacht. Was haar hoge bed geen piratenboot, waarmee ze als kind golvend in de deinende verenbak de stormen trotseerde? Een kinderspel was het. Maar gaat die fantasie ooit over? Ze hoopt van niet. Anders mag de volwassenheid haar gestolen worden. Ze herinnert zich heroïsche kussengevechten met Vicky waarbij haar jongere zus bijkans altijd in huilen uitbarstte. Alice was toen nog bitter jong en dacht dat haar oudere zussen ruzie maakten op leven en dood.

In haar pon gaat Desirée te rade bij haar spiegel. Qua pure schoonheid kan ze misschien niet tippen aan haar oudere zus, haar eigen model mag er evenwel best zijn: slank maar met ontluikende rondingen. Alleen, dat verdomde haar! Volgens ma is ze wel mooi met haar natuurlijke haardos en ook Vicky heeft nog nooit laten blijken dat zij ook maar een haartje minder knap zou zijn. Een haartje, ze griezelt van dat haar van haar! Dat weet de spiegel uit de eerste hand. En haar spiegel liegt niet. Dat heeft hij nog nooit gedaan. Op haar spiegelbeeld kan ze vertrouwen. Ze heeft mooie, donkere ogen, dat wel, en haar vriendin Lucette zegt dat ze er lief uitziet. Maar ma, Vicky en Lucette zijn allesbehalve objectief. Nee, ze is simpelweg even lelijk als haar spiegelbeeld. Voor mannen is schoonheid trouwens van een heel andere orde. Die mogen een jaap van een litteken op hun wang hebben. Dat bewijst alleen maar dat ze woeste avonturen beleefden en manmoedig zijn. Maar meisjes, die moeten gaaf zijn en prachtig golvend, lang haar hebben en ook zelfbewust zijn, maar bij tijd en wijle lief hun ogen neerslaan, net als haar oudere zus. Maar die doet het geslepen en met voorbedachten rade. 'Om te verleiden', bekende Vicky onlangs. 'Ach, zusje, het is gewoon een spel.' Voor haar spiegel slaat Desirée nooit haar ogen neer. Waarom zou ze? Ze wil zichzelf haar hele leven lang onder ogen willen zien, ook al is ze dan lang niet zo aantrekkelijk en dapper als haar zussen. Ze kruipt onder de lakens. De trap kraakt. Vicky is op komst.

'Slaap je nog niet, Desirée?'

'Ik ben aan jouw tabakswinkel aan het denken en aan al die studenten die er over de vloer komen. Is daar nu geen een bij op wie jij verliefd zou kunnen worden?'

‘Ga jij vanavond de grote zus spelen? Nu... omdat je het zo lief vraagt, wil ik je wel iets verklappen. Heb je die student met zijn pet van Mechlinia en zijn ronde brilletje gezien?’

‘Die die een meerschuiemen pijp kwam kopen?’

‘Ja, die.’

‘Heb je een boon voor hém... Echt waar?’ Desirées ogen worden groot. Ze brandt van nieuwsgierigheid.

‘Nee, ik ben niet hopeloos verliefd, als je dat bedoelt, maar ik moet je wel bekennen dat hij me niet helemaal koud laat.’

‘Wat doe jij koeltjes. Bij mij zou het alles of niets zijn.’

‘Jij bent nog erg jong. Ik denk al een beetje na.’

‘Was het daarom dat je hem nauwelijks een blik gunde? Je hielp hem wel bij zijn keuze van de pijpen, maar o zo afstandelijk.’

‘Goed opgemerkt, miss Sherlock Holmes. Ik heb gedaan alsof ik hem negeerde. Een truc als een andere.’

‘En waarom?’

Ook Vicky kruipt nu warm ingeduffeld onder de met kant afgeboorde, maar verschoten linnen lakens. Ze knipt het licht uit.

‘Daarom.’

‘Ja maar, als je a zegt...’

‘Ik zal je iets bekennen, maar waag het niet om het aan pa of ma door te vertellen. Ik ben met Jef Echelpoel naar de cinema geweest. Naar *Beau Geste*, een spannende film over het vreemdelingenlegioen. Hij had voortdurend commentaar. Op de regie, de hoofdrolspeler, de intrige. Hij voorspelde scènes alsof hij de film al eerder had gezien. Maar dat was niet zo. Enfin, dat beweerde hij toch. Hij werd op den duur pedant, maar ik raakte toch ook onder de indruk van hem. Hij moet een scherp verstand hebben. En soms, lief zusje, had ik het gevoel dat hij tijdens de film mijn intellectuele vermogens en culturele bagage testte. Maar ik moet toegeven...’

Het is plots muisstil in de grote meisjeskamer, zo stil dat ze pa door de muur horen snurken. Maar ook dat kan de betovering maar een ogenblik breken.

‘Ja, wat moet je toegeven?’

‘Dat zijn zelfbewustzijn en zijn kennis me wel wat doen. Ook de manier waarop hij zich in de personages kon inleven. Dat was niet gespeeld, dat was echt. En tegelijk is hij voorkomend, onderhoudend, zelfs lief. Al probeerde hij me in de Eldorado niet in zijn armen te nemen, of stiekem te kussen of zo. Het is een jongeman die er echt wel staat, fysiek en intellectueel, geen flauwerd of mooiprater. Ik vind hem verbazend correct.’

‘Ik dacht dat een man die indruk kan maken op ons Vicky nog uitgevonden moest worden. Ma zegt dat ook. Je bent dus warempel niet zo koel als je je voordoet. Misschien zijn jij en die student wel van hetzelfde kaliber. Tegenover mij speel je ook altijd de betweter.’

‘Als jij denkt dat ik nu nog iets aan jouw snotneus hang... Slaapwel.’

En van in de warme bedboot tussen de al wat te vaak gewassen lakens plaagt een neuriënd stemmetje: ‘Ons Vicky is verliefd, ons Vicky is verliefd! Of ze het nu wil toegeven of niet.’

‘Jij mormel! En geen woord tegen onze kleine zus, begrepen!’

‘Hihi.’ Maar diep in haar jongemeisjeshart fluistert een stemmetje: zo een jongen zou ik ook wel willen. Lief, voorkomend en correct, vol respect, slim en ontzettend knap. Spontaan verschijnen er lieflijke, romantische taferelen voor haar geestesoog. Ja, als hij op die filmster geleek... Dan zou ze zich laten schaken en was ze voorgoed van de verveling verlost. En ja, de volgende keer zal ze die Jef Echelpoel opletter bekijken. Ons Vicky is verliefd, zucht ze. De slaap dekt weldoend en warm haar grinnikkende gedachten toe.

* * *

Ten huize Calluy moet de zondag heilig gehouden worden en de hoogmis in de kathedraal is voor Desirée en Alice verplicht. Vicky heeft de vroegmis dan al drie uur achter de rug. Ze heeft er een erezaak van gemaakt om na het middageten haar tabakswinkel in orde te brengen. Des helpt haar vandaag met nog meer enthousiasme dan anders. Ma ontvangt straks madame

Veron, met de nodige egards overigens. Des heeft het dikke kussen in ma's fauteuil opgeschud. Hoelang is het geleden dat ze gearmd met ma langs de straten van de stad kuierde?

Pa is al gezwind op pad, helemaal gestoken in een elegant demi-saison-maatpak. Met zijn wandelstok met ivoren knop in de hand en zijn zwarte homburghoed op het hoofd stapte hij daarjuist parmantig de deur uit. Recht naar café L'Amitié, zijn stamcafé. Zijn boezemvriend Dolf begroet hij er met: 'Red mij van Abrams oftewel madame Veron en al haar roddels over Mechelen en omstreken. Wat gaat de Malinwa op Beerschot doen?'

'Verliezen. Zoals elke eerste oefenmatch van het seizoen. Later sturen ze dan wel bij. Als ze aan de rust achterstaan, komen ze niet meer in de wedstrijd. Ze hebben te weinig voetballend vermogen. Wat heb je tegen die mevrouw Abrams, of hoe heet ze?'

'Veel en van alles.'

'Gooi het eruit. Een Pilsor, een Bock, een Mönchen?'

De L'Amitié met zijn spiegels en prenten van slanke, elegant dansende dames, geschilderd door een zwakke epigoon van Toulouse-Lautrec, omhult de cafégangers met een tikje Franse erotiek, waar de heren al lang op zijn uitgekeken. De vijf biljarttafels vormen de paradepaardjes van het ooit chique etablissement.

'Een Pilsor van 't vat graag, Dolf. Die Jeanne Abrams is goed bezig bij ons een meubelstuk te worden, een dat zondagnamiddag plots in de kamer staat, af en toe vergezeld van haar zoontje Pierre, een verwend nest van een jaar of vier, vijf. Jij moet die Abrams toch kennen? Zigeunerzwart haar, vroeger razend knap, nu stijf in de mooie kleren die haar mollige vormen moeten verhullen.' Hij maakt daarbij veelbetekenende gebaren en vervolgt: 'Ze is getrouwd met bakker Veron. Naar eigen zeggen omdat die de beste gebakjes van de stad maakt. En naar verluidt heeft ze ook haar eisen gesteld. Ze is bijna twintig jaar jonger. En weduwnaars met een opgroeiende zoon zijn uitermate gevoelig voor vrouwelijk schoon met grote, lonkende ogen.'

'Tegen wie zeg je het.'

'Excuseer, Dolf, ik dacht daarbij niet aan jou. Aan stommiteiten met vrouwen bezondig jij je niet. Als jij nog ooit een vrouw neemt, zal ze van

een ander allooi zijn. Dat weet ik wel zeker. Maar die Veron liet zich vangen. Ik kan me hun babbel na hun vrijage voorstellen: “Ik moet toch niet in de winkel staan of in de bakkerij helpen, hé, schatje? En ik moet, zoeteke lief, toch niet de mama spelen van Roland? En ik mag toch zoveel pateekes snoepen als ik wil, hé, lieverd?” Enfin, ze bleef met de jaren koket, maar er kwamen wel een aantal kilootjes bij, zeker na de geboorte van Pierre. En dat allemaal tot daaraan toe, maar die Roland verwaarloost ze schromelijk. Volgens mijn Marja zonder dat ze het zelf beseft. Kan zijn. Mijn vrouw heeft zelfs compassie met die Jeanne Abrams. Zo’n lummel van een jonge gast die in het middelbaar zit of net afgestudeerd is, kan geen gemakkelijke huisgenoot zijn. Maar als je altijd alleen maar je eigen kind ophemelt en nooit een goed woord overhebt voor je stiefzoon, dan vind ik dat niet kunnen.’ Hij aarzelt. ‘Het moest me gewoon eens van het hart, Dolf. Ik heb Rosa, de moeder van Roland, nog gekend. Ze was een goede, lieve vrouw en moeder, maar toen kreeg ze de vliegende tering. Ze vermagerde zienderogen en drie maanden later moest Veron haar naar het graf dragen. Roland was ocharme een jaar of vier, net als Pierreke nu.’

‘Ik begrijp maar al te goed wat je zegt, Alfons. Ik zou er me ook aan ergeren, mocht ik van de situatie afweten. Maar ik ga ervan uit dat die mevrouw Abrams te goeder trouw is, alleen wat verblind door moederliefde voor haar zoontje. Marja zou anders niet met haar bevriend zijn. Bovendien is je vrouw altijd blij als ze bezoek krijgt. Eeuwig aan huis geboeid zijn, is waarachtig geen pretje. Ik ga je Pilsor van ’t vat halen. Voor mij is een fluitje Bockbier al meer dan straf genoeg.’

‘Mis, Dolf, mijn vrouw laat haar oren naar die Abrams hangen.’

Kruidenier Dolf nipt van zijn Bock. Schuimdruppeltjes hangen aan zijn imposante knevel. Zijn antwoord laat enkele slokken op zich wachten. ‘Natuurlijk. De gebakjes die ze meebrengt, zijn ovenvers en onweerstaanbaar. Bovendien heb jij nu een briljante reden om de zondagnamiddag met mij door te brengen. In deze barre tijden is mijn kruidenierswinkel potdicht op zondag na de noen. Er valt toch geen personeel meer te vinden. Bekijk het dus positief, Alfons. En haal je keu nu maar uit het rek.’

De deur van de L'Amitié zwaait open. Mannen in zwarte uniformen stappen naar binnen, schudden enkele regendruppels van hun hemden en stevenen in gesloten gelid naar de toog.

‘Zeg dat het niet waar is! Daar zijn die van het Verdinaso, en zo te zien in grote gelederen. Het is uit met de rust, Dolf. Ze zijn al even erg als de hitlerianen. Straks bestellen ze hun Rodenbach met één hand schuin in de lucht. Heil Van Severen! Dat burgemeester Dessain oogluikend toelaat dat die mannen bij elke gelegenheid in colonne door de stad marcheren, stuit me tegen de borst. Vooral omdat de regering het hun verboden heeft om in het openbaar in uniform te paraderen. Alsof die maffe Duitser waarmee ze dwepen Vlaanderen eindelijk komt bevrijden van het Belgische juk en ze samen met de kaaskoppen een nieuwe republiek kunnen stichten, zonder Joden. Platvloers Vlaams zijn ze, enggeestig, militaristisch en allesbehalve liberaal. Ze doen me walgen!’

‘Waar zouden ze anders hun Dietse liederen en het Wilhelmus kunnen zingen dan op een herfstige zomerzondag halfdronken aan de toog van de Mechelse cafés? Wees blij dat ze hun lelijke vlag aan de vlaggenstok hebben gestreken. Joris Van Severen en het Verdinaso gaan overigens al jaren de Belgische toer op. Ze zweren zelfs trouw aan onze koning. Ach, jij snapt de Vlaamse ziel niet, Alfons, donkerblauwe liberale belgicist die je bent. Ik ook trouwens, ik ben ook een belgicist, maar ik leg het er niet zo dik op als jij. Bovendien zijn het die twee liberale overlopers Boon en Van Kesbeek die het monsterverbond van de katholieken met het vnv en Rex in de gemeenteraad op touw hebben gezet. Dessain is na dertig jaar burgemeesterschap een sluwe vos en hij heeft die Van Kesbeek als een schooljongetje met een snoepje gelokt en in zijn zak gestoken.’

‘Gelukkig maar, anders waren de socialisten met die schreeuwlelijk van een Bouchery aan de macht.’

‘Focus je op je spel, Alfons. Je kunt wit en rood beter laten botsen op het biljartlaken dan in een oorlog en ik voorspel je, die komt er. Onherroepelijk.’

‘Dolf, we zijn nog zover niet. En ik wil er niet meer over horen. Mijn biljartnamiddag met jou is heilig...’

En even later... 'Dat was een straffe stoot!' Dolf schudt het kalende hoofd. 'Hoe jij je nog kunt concentreren, met die zwarte vendeliers in je rug en die Abrams in je hoofd, is me een raadsel.' Hij staart zonder te zien naar de in het zwart geklede mannen aan de toog. 'En toch, Alfons,' sluipt er geruisloos in zijn gedachten, 'voel ik dat je je zorgen maakt. Dat doet iedereen die kinderen heeft. Mijn zoon is het laatste jaar al twee keer gemobiliseerd. Het zijn harde tijden. Of je dat nu wegdrukt of niet.'

* * *

'Ik hoop dat Alfons genoeg kolen op de Surdiac heeft geschud. De eerste kou kruipt al naar binnen en dat is veel en veel te vroeg, madame Veron. Het is geen goed teken. Die noordenwind houdt al meer dan een week aan.'

'Wat je zegt. Ik maak me zorgen over Roland, madame Calluy. Sinds hij de middelbare school heeft afgemaakt, is er geen land meer met hem te bezeilen. Hij heeft een week of twee in de administratie gewerkt bij meubelmakerij Van Den Berg. Dat weet je nog wel. Maar dat zag hij na een tijd niet meer zitten. Daarna stuurde Veron hem op tekenles bij Theo Blickx, de kunstschilder. Ook geen succes. Veron heeft hem dan in zijn bakkerij aan het werk gezet, maar dat was pas echt tegen zijn goesting. Alleen loopjongen wil hij spelen. Met de bakfiets of te voet de bestellingen rondbrengen, dat is het enige wat hij, zij het met overduidelijke tegenzin, wil uitvoeren. Weet je wat hij zijn vader onlangs nog naar het hoofd slingerde? "Houd je bakkerij maar. Ik ga een luchtje scheppen. Stadslucht maakt vrij." Dat hij ten langen leste toch het brood, de taarten en de gebakjes wil bezorgen, komt Veron goed uit, natuurlijk, maar voor de rest speelt hij hele dagen als een kwajongen met zijn Märklin-treinen. Hij heeft er een hele collectie van en op de zolder boven de bakkerij is er plaats zat om ermee bezig te zijn. Hij sluit zich in die zolderkamer op. De grendel op de deur. Is hij bang dat Pierre hem komt storen en iets kapot maakt? Pierreke zal dat nooit expres doen, maar als je vier bent, ben je nog een kleuter, toch? Pierreke mag alleen in de treinkamer binnen als Veron uit zijn slof schiet en Roland beveelt om

Pierreke binnen te laten. En het manneke is werkelijk gefascineerd door treinen! Ik moet het toegeven: Roland heeft schitterende landschappen gecreëerd, maar als zelfs zijn halfbroertje er niet van mag meegenieten? Waar gaat dat naartoe? Nee, ik heb het gehad met Roland. Ik hoorde Veron gisteren nog flink tegen hem tekeergaan. “Als je geen werk vindt, dan stuur ik je naar Frankrijk om stokbrood te leren bakken. En die Franse *boulangers* zijn geen gemakkelijke patrons, dat kan ik je verzekeren, flierefluiter!” Kom, genoeg over Roland. Een nagel aan mijn doodskest is hij, madame Calluy.’ Ze dept met een fijn zakdoekje een traan weg.

‘En toch vind ik het een lieve jongen. Wat weerbarstig en stug misschien, en verlegen als een wezel, maar wat verwacht je van een halve wees? Hij is een beetje op de dool en zijn apenjaren zijn nog niet helemaal voorbij. Excuseer me, maar als ik u was, zou ik proberen om meer geduld met hem te hebben.’

‘Jij hebt makkelijk praten. Jij hebt een man die goed voor je zorgt en drie schatten van dochters. Mijn man werkt voor de centen en de eer. Hij wil en zal de beste patissier van Mechelen zijn...’ Ze snuit haar neus en gooit het over een andere boeg: ‘Ik merk dat de tabakswinkel van Victorine een waar succes is. Zelf rook ik niet, mijn man ook niet. Maar het staat er altijd behoorlijk vol mansvolk. Het zal niet lang duren of je oudste dochter is van ’t straat. Let op mijn woorden. En ze heeft kennelijk al een hulp in de winkel?’

‘Ze mag niet klagen. Maar hard werken is het wel. Ons Desirée springt af en toe bij, zoals gisteren ten andere. Twee handen op één buik zijn die twee. En gelukkig maar, want hoe zelfverzekerd ons Vicky is, zo onzeker is ons Des. Enfin, ze heeft nog alle tijd om volwassen te worden. Ze is nog geen zestien. Maar ik klaag wel, madame Veron. Die modelechtgenoot van mij heeft in het huishouden nog nooit een poot uitgestoken. En zijn garderobe is hem heilig. Op straat is hij meneer Calluy. Hij is gaan biljarten met die rijke kruidenier, Alfons Verbraecken. Dan moet je hem zien paraderen. Alsof we goed in de centen zitten. Uiterlijk vertoon, madame Veron. Ik kan die madame van de was maar drie keer in de maand laten komen. Gelukkig helpen mijn meisjes in het huishouden, vooral Des dan. Zie je mij in deze

toestand al zelf de was doen, in die zinken kuipen? Koken en weken, wassen en spoelen en de was door de mangel halen? Met die kalkverweking in mijn heupen? Dat doet er me aan denken. Ik mag niet vergeten om ons Des naar drogist Weemaes te sturen voor een zak Persil. Persil is zonder meer het beste waspoeder dat er is.'

* * *

Merkwaardig genoeg ontspint er zich die zondagnamiddag niet meteen een diepzinnig gesprek in de gesloten rookwarenwinkel van Vicky. Beide zusjes doen alsof de babbel van de avond ervoor niet heeft plaatsgevonden. Desirée doet plichtbewust wat haar zus haar opdraagt. 'Een winkel hoort altijd kraaknet te zijn, zus. Leg jij de meerschuijmen pijpen in de lade weer netjes in hun vilten steunen? Dan neem ik het stof af van de kasten en de toonbank. We kunnen dan samen de vloer dweilen. Des, als iemand volgende week naar sigaren van Ritmeester vraagt, dan moet je hem die in de wat hogere kistjes voorstellen. Daar is meer aan verdiend. Weet je wat ik vertel tegen de oude koster als hij voor de pastoor Cubaanse sigaren komt halen? Ik zeg hem dan dat ze gerold zijn op de dijen van Cubaanse maagden. En dan heeft die man een halve week binnenpretjes, want in wezen kan hij pastoor Van Sweefelt niet uitstaan. "Oh, oh, ho," zegt hij dan, "die sigaren zullen de pastoor extra smaken." Ik krijg dan steevast een veelzeggende knipoog. Klantenbinding noem ik dat.'

'Wat ben jij een stoute, eigenlijk!'

'Nee, maar ik weet hoe je tabakswaaren aan de man moet brengen. Sigaren, pijpen en ook sigaretten zijn heel aparte koopwaaren, waar een soort herenmagie omheen hangt. Ze hebben iets ongrijpbaars dat rokende mannen in alle rust en kalmte uitblazen in mistige rookwolken en hen doet wikken en wegen en diepzinnig peinzen over alles wat hen aanbelangt. Ik ben er zeker van dat de kalmerende werking van tabak tal van belangrijke beslissingen beïnvloedt. Het is een bizarre wereld.'

Desirée kijkt met grote ogen naar Vicky: 'Toch blijf je een stoute.'

‘Wacht maar, ik maak van jou ook een stoute zus. Kom maar even mee naar het achterkamertje. Doe dat kastje eens open.’

Verwachtingsvol doet Desirée het kastje open. Het herbergt een rij boeken. Ze laat haar vingers over hun ruggen glijden.

‘Hier kan ik rustig komen lezen als ik dat wil, Desirée. En jij mag dat ook doen. Maar mondje dicht: dit blijft onder ons. De Franse boeken zijn voor mij bestemd. Je weet dat ik heel goed ben in Frans en dat ik net als pa en ma van de Franse cultuur houd. Ik heb ook nog lessen in Franse voordracht gevolgd, na schooltijd vroeger. Voor jou heb ik een aantal Vlaamstalige boeken gevonden. Jouw Frans is nog niet wat het zou moeten zijn.’

‘Maar ik ga volgende week in Brussel naar een Franstalige school!’

‘In het Bisschoffsheim zul je snel bijleren, maar begin toch maar met wat er hier staat. Voor dit boek ben je helemaal rijp.’

Desirée neemt het boek dat Vicky haar aanreikt en leest de titel, die luidt: *Het parelsnoer*. De schrijfster ervan is Herwig Courths-Mahler, Desirées lievelingsauteur.

‘Dank je wel, Vicky. Volgens Backeljau van moedertaal zijn de boeken van Courths-Mahler keukenmeisjesromannetjes, maar mij maken ze gelukkig. Ik kan me er uren in vermeien. Jij leest Dostojevski. Je dweept met zijn werk.’

‘Ja, Des, maar Dostojevski is van een geheel ander kaliber. Jij wilt nog kunnen wegdromen bij makkelijk lezende, romantische liefdesverhalen. Hier heb je een boek van Top Naeff, *Schoolidyllen*, ook een kanjer in het genre.’

‘Ik heb van Top Naeff jaren geleden al een keer een boek gelezen. Op school. Een kinderboek. Hoe heette het ook alweer?’

‘*Letje, of de weg naar het geluk?* Inderdaad, dat ben je ontgroeid. En ik beloof je dat ik je binnenkort zal inwijden in Dostojevski. Zodra ik dit Franse boek uit heb, zoek ik een Nederlandse versie. Wacht, hier heb ik nog iets voor jou, echt een pracht van een boek en een absoluut succesverhaal van Top Naeff: *De tweelingen*.’

Nu haar zus haar in dit intieme kamertje in een geheim inwijdt, wordt Desirée euforisch en zelfs wat stoutmoedig. Plompverloren vraagt ze: ‘Heb je hier al, hoe zal ik het zeggen, jongemannen geïnviteerd?’

‘Nee. Nee!’ roept Vicky uit, en dan heel beslist: ‘En nog eens nee. De tabaksgeur bedwelmt je een beetje, geloof ik. Ziet dit eruit als een boudoir van een demi-mondaine? Wat denk je wel van mij? Zet zoiets maar uit je hoofd. Het is niet omdat ik zelfbewust lijk en volgens pa en ma vrijgevochten ben, dat ik geen moraal heb. Knoop dat goed in je oren. Trouwens, muren hebben oren en etalages ogen. Hoe durf je!’

Desirée buigt het hoofd. Ze houdt met moeite haar ogen droog en fluistert schuld bewust: ‘Sorry.’

‘Ach, het is je vergeven. Kom hier dat ik je een dikke knuffel geef. Begin maar wat liefvallige verhalen te lezen en fantaseer er maar op los. Je bent tenslotte geen klein meisje meer.’ En dan vrolijk en teder: ‘En je bent aardig op weg om mijn beste vriendinnetje te worden!’

Desirée is opgelucht. De genegenheid en bewondering voor haar zus nemen opnieuw een hoge vlucht.

Maar onbewust heeft ze Vicky, tegen zichzelf in, op ideeën gebracht. En weer moet de oudere zus het beeld dat voor haar geestesoog oprijst van zich afschudden als een natte hond. Waarom spookt die onverstoorbare Jef Echelpoel nu weer door haar hoofd?

Ze besluiten beiden, elk op een harde stoel, naast elkaar en met de benen gekruist, zich te laten verleiden door fraaie woorden en meeslepende zinnen in heerlijke verhaallijnen, de een in het Nederlands, de ander in de taal van Molière.

Op weg naar huis op deze kille regendag dagdroomt Desirée, goed ingeduffeld, nog na over het huis op de Lüneburgerheide, waar het stiefkind Dorothea een droevig lot beschoren lijkt tot... die ene razend knappe man er motorpech heeft...

De voordeur sluit haar dagdromerij af. De Surdiac straalt een aangename warmte uit. Alice zit met opgetrokken knieën en in gedachten verzonken in een fauteuil.

‘En, Alice, leuk gestoeid met Pierreke?’ Desirée kan de ironie in haar stem nauwelijks verbergen.

‘Zwijg. Hij was weer niet te doen. Hij wilde dat ik het sprookje van de wolf en de zeven geitjes vertelde.’

‘Wat is daar mis mee?’

‘Niets. Alleen vertelde ik het zoals ons ma het altijd deed. Namelijk dat de wolf eerst langs bakkerij Veron ging om zijn pootjes in de bloem te steken en zo de geitjes beet te nemen.’

‘En?’

‘Dat rotjong begon heftig te blèren. En weet je wat hij jammerde? “Dat is Roland. Mama riep gisterenavond naar pa dat Roland een wolf in ik-weet-niet-meer-welke-kleren is.” En het huilen zwol maar aan. Bakker Veron werd wakker en was woest op mij. “Moet je dat manneke nu zo bang maken!” riep hij. En Pierreke nog meer blèren. En dan moest Roland hem van zijn pa meenemen naar de zolder. Ik mocht ook mee. Vijf minuten zweeg Pierreke. Prachtig is het daar, Desirée, als in een sprookje: wel tien van die kleine Märklin-treinen rijden er door een postkaartlandschap van sneeuwbergen en rotsen, over weiden en door tunnels, compleet met transformators en wissels, die Roland vanaf een paneel bedient. Net echt. Maar na vijf minuten was de betovering bij Pierreke over. Hij wilde helemaal alleen de wissels laten overslaan en de snelheid van de treinen regelen. Roland, dat is de oudste zoon, je kent hem wel: hij levert hier brood en gebak. Die Roland bleef opvallend kalm, moet ik zeggen. Ten einde raad gingen we wandelen, Pierreke en ik, naar het station, in de kou, maar die snotneus was direct moe. Hij ging gewoon op de grond liggen en wilde geen stap meer vooruit. Gelukkig schoten een paar jongens van de Vlaamse jeugdbeweging te hulp. Ze waren heel beleefd en voorkomend. Ze vroegen waar we woonden. Een van hen tilde Pierreke op de rug. Ik heb hem in de huiskamer van de Verons op de bank gelegd, waar hij tot mijn verbazing haast ogenblikkelijk in slaap viel. Daar ging mijn zondagnamiddag! En dan die komedie toen madame Veron terugkwam.’ Alice doet met een pruimenmondje Jeanne Abrams na: ‘Was Pierrot lief, mijn zoeteke? Zo’n knap baasje is het, vind je niet? Hij is zeker van het spelen in slaap gevallen. Kom, zoetebolleke, we gaan in bad.’ Alice kijkt haar vier jaar oudere zus indringend aan en spreidt haar armen in een gebaar van opperste vertwijfeling: ‘Plots was madame Veron verdwenen, foetsie met dat ettertje van haar. De trap op. Zelfs geen bedankje kon eraf. En een centje, ho maar!’